

Сергій Гайдай - відомий політтехнолог. 2003-го він очолював передвиборну кампанію Ірини Хакамади в Санкт-Петербурзі. Працював над кампаніями "Нашої України" 2002-го, Віктора Ющенка - 2004 року, Анатолія Кінаха, Петра Порошенка до Верховної Ради. 2008-го вів кампанії Миколи Катеринчука на виборах у Київ-раду та мера столиці.

Про політичну ситуацію в країні, у скільки кандидатам обійдуться вибори по мажоритарці, чому люди вже не вірять політикам і чому навряд чи вдасться встановити соціальну справедливість Сергій Гайдай розповів в інтерв'ю "[Країні](#)".

- Чим характерна нинішня політична ситуація в Україні?

- Зараз вона унікальна. Жоден соціолог не бачив іще таких результатів соціологічних опитувань. Просте запитання: за кого ви б проголосували, якби вибори були наступного тижня? Перше місце у відповідях – за кандидатом "проти всіх". Друге - "не піду на вибори", третє – "не знаю". Загалом таких людей понад половина жителів України. Президент Віктор Янукович тільки на четвертому місці. Далі - Юлія Тимошенко, за нею Арсеній Яценюк і десь там глибше - Віталій Кличко.

- Що це означає?

- Що немає альтернативи персоналіям у теперішньому політичному розкладі. Раніше опозиція досить легко обходила владу майже на всіх виборах. Зараз цього не може зробити навіть Тимошенко, яка вміє вести соціальний діалог, перебуває у найкращому для себе стані - у тюрмі. Звідти, за великим рахунком, у неї й починалася політична кар'єра: маловідома помічниця Павла Лазаренка потрапила за ґрати з 2 відсотками рейтингу, а вийшла - мала 7. Нині ж мало хто йде її захищати.

Раніше ми вірили: на місце Леоніда Кучми прийде Віктор Ющенко - і все зміниться. Була альтернатива. Зараз її нема.

- Що призвело до такої ситуації?

- Наші політики вже 20 років грають у малі ігри, тобто в особисті інтереси: хтось хоче політичну кар'єру, інший - впливових посад, третій - багато грошей або лобіює власні бізнес-активи. При цьому вони проходили через горнило виборів, обіцяли людям щось, чого ніколи не збиралися виконувати. Електорат пробачав чи "забував" обіцянки, вірив, що хтось новий прийде й виконає. Нині це вже не працює - нема людини, яка мала б право обіцяти ефективно для рейтингу. Люди більше не вірять.

У нас усе не виконане - "бандитам тюрми", "справедливість є, за неї варто боротися", "покращення життя вже сьогодні". Усі щось не виконували з часів Кучми, коли той не зробив російську другою державною після перемоги на виборах 1994 року.

- Чому в Україні ніхто не зіграв у велику гру?

- Велика гра - це коли життя підкидає момент: політик може зробити вчинок за межами своїх особистих інтересів, змінити правила гри. Реалізувати великий політичний проект. Його можна по-різному називати, але він у нас один - побудувати Україну. Це великий геополітичний проект, як колись "Модерна Туреччина" в Ататюрка чи "Порятунок економіки Великої Британії" у Тетчер, чи "Проект Грузія" у Саакашвілі. В Україні такої великої гри нема. Торік у неї могли зіграти Тігіпко та Яценюк. Але вони навіть не відчули її, продовжували грати в щось своє. Тігіпко зробив це успішніше. Але й зараз він гравець дуже маленької гри, діє в інтересах свого бізнесу, а не великої країни.

Велику гру створює не одна людина. Її створює соціальний виклик суспільства, що хоче іншого життя. Нам треба будувати країну, а ми не знаємо, що будуємо. Ми раз за 20 років зіграли в це – Майдан і помаранчева революція. Але ураган виштовхнув із народу на вершину влади людей маленької гри. Вони одразу почали грати у свій інтерес, чим і каналізували суспільну енергію.

- Люди не вірять політикам. Однак за рік їм доведеться обирати депутатів у парламент. За яким принципом?

- У суспільстві є запит на прагматичні дії. Головне запитання виборця: що політик зробив чи зробить для мене? Той, хто вже щось зробив, може ефективно говорити, що він іще зробить. Тому акцент зміститься на людей, які працюють в округах. Усі партії нині - лузери. Може трапитися так, що люди не голосуватимуть за партійний список, але підтримають кандидата-мажоритарника від партії. Більшу цінність матимуть ті, хто реконструюють заводи, побудують дорогу, міст, роздадуть гречку або гроші, допоможуть хворим дітям. Проблеми мов, УПА, розколи на Схід-Захід використовуватимуть, але це вже не такі ефективні інструменти, як колись. Навіть жителі Севастополя розуміють, що питання мови - це гачок, на який їх ловлять політики.

Продовольчі пакети на виборах будуть. Але краще вирішувати конкретні проблеми округу – такий варіант підкупу значно ефективніший.

Плюсом мажоритарки є особиста відповідальність за округ і необхідність політиків приїжджати на зустрічі з виборцями. На виборах 2012 року активніше використовуватимуть інтернет, особливо у великих містах. Кандидатам варто не створювати банальну політичну рекламу, а продукувати події, що з ними пов'язані, і почати ставити важливі теми для регіонів.

- Скільки коштуватиме проведення мажоритарної кампанії в окрузі?

- Від 500 тисяч доларів до 2 мільйонів. Залежатиме від того, чи працював кандидат до цього в окрузі. Якщо так - сума менша. Маловідомим бізнесменам доведеться викластися більше, ніж відомим суспільно-політичним діячам.

- Як виборцям уберегтися від обману?

- Перше - завжди дивитися на факти, які вже є фактами. Друге - не вірити в обіцянки політиків, які кажуть про ніби й реальне, але не показують шляхів, як його втілювати в життя. Дивитися на біографію кандидата: де він був, що робив, чим займається тепер. Інформація вже не ексклюзив обраних, приховувати в інтернеті багато речей просто неможливо.

Якщо хочемо іншу країну, то не потрібно бути людиною, яка прокинулася, прийшла на вибори й чухає потилицю, щоб визначитися. Так само варто відкинути думку, що від нас нічого не залежить. Це - психологічна втеча від відповідальності. Від нас залежить дуже багато. Простим "проти всіх" теперішню систему не змінимо.

- Вибори президента можуть бути дострокові, після виборів у Раду?

- Я не вірю в дострокові вибори. Влада має час до 2015 року. За цей період потрібно або змінити механізм, бо цей, що є, не забезпечує проведення реформ. Або переходити до іншого типу режиму, який міг би ігнорувати думку власного народу й Заходу. Щось на зразок режиму Лукашенка в Білорусі.

- Чому нинішній механізм влади не працює?

- Слово "реформи" включають у всі передвиборні програми. Але перетворення в нас реалізовує владний апарат. Це - нонсенс, бо реформи означають смерть самого апарату. Для реформування необхідно спочатку знищити апарат, а потім швидко створити новий.

Реформа має на меті поліпшення всієї системи: покращення рівня життя, рівня свобод, технологій, цивілізованості. Одна частина українців хочуть порядку, особливо на сході країни. Там залежніші від бюджету. Люди небюджетозалежні прагнуть більше свобод, стандартів життя на рівні Західної Європи. Ми хочемо іншу податкову, інші суди, силові структури. У нас усе це досі патріархальне й корумповане.

Найбільші претензії зараз лунають не до верхніх ешелонів влади, а до середнього персоналу, який змушує носити хабарі, віддавати бізнес. Влада говорить: "Треба платити до бюджету, треба наповнювати Пенсійний фонд", а податкові начальники середньому й дрібному бізнесу переказують: "Іди в тінь і сплачуй мені готівкою, я потім "на верх" передам".

- Якщо є постійний запит на нових політиків, що їм заважає пробитися?

- Я вас виправлю: у нас запит не на нових, а на інших. А їх поки що не видно. Нові люди ніби з'являються, але збирають у свій список усе політичне сміття. По-іншому політику й

бізнес вони не робитимуть. Усіх, кого ми зараз вважаємо "новими", влаштовує ця система. Вони – її продукт, їх хвилює тільки місце в системі. Когось - на посаді президента, іншого - у кріслі прем'єра. В Януковича, як у вихідця з робітничого регіону, зараз є хоч поняття необхідності адміністративно працювати: дороги й стадіони будувати, виконувати певні прості плани. Якби при владі були ці "нові", то й до цього не дійшло б - у реальній роботі вони ледачі.

- Як може відбуватися зміна системи?

- Запит на когось іншого просто колосальний. У фізиці є таке поняття, як перенасичений розчин. Якщо в нього кинути кристалик, то кристалізація розпочнеться моментально. За секунду розчин стане кристалом. Або вода, перегріта більш ніж 100 градусів. Вона ще не парує, але коли в неї потрапляє проста пилінка – вибух. Суспільство зараз виглядає, як перегріта соціальна вода: або з'явиться центр кристалізації – новий політик, який візьме цей процес у свої руки, або все вибухне.

Останній варіант матиме великі наслідки для простих людей. Я не хочу організувати в себе в спальному районі загін самооборони, щоб відбивати напади мародерів чи людей, яким нічого їсти. Я не хочу, щоб мою машину просто так спалили.

Встановити соціальну справедливість малореально. Замість одних покидьків прийдуть ще більші. Подивіться, як було в Киргизії. Президента Акаєва замінили на жадливішого керманіча, а потім - іще жорсткішого. Нічого, крім погромів, там не виходить, а це одна з найбільш європеїзованих середньоазійських республік.

- Інших варіантів нема?

- Варіант - внутрішній переворот: несподівано ключові посади у владі обіймають інші люди й змінюють систему. Фантастика, але варіант.

Олександр Куриленко, Олег Романовський

[Інтерв'юз](#)